

یادداشت

سایه روشن قرارداد ایران و روسیه

جهانگیر کرمی

کارشناس مسائل روسیه

روابط ایران و کشورهای اوراسیایی در دوره پسا شوروی و به طور مشخص تر تاجیکستان و روسیه، یک سابقه حدود ۲۵ ساله دارد. یعنی بعد از فروپاشی شوروی و شکل گیری دولت های جدید و استقلال این کشورها و ایجاد روسیه جدید، ۲۵ سال از این روابط گذشته است و در طول ۲۵ سال گذشته، این فراز و نشیب های زیادی داشته است. در مقاطعی خیلی خوب بوده است و خیلی گسترش پیدا کرده است. در مقطعی هم بنا به دلایل مختلف این روابط محدود شده است. خوشبختانه در سال های اخیر این روابط گسترش پیدا کرده است و طبیعتا سفر دکتر پزشکیان هم می تواند در تقویت این روابط مؤثر باشد. ما دیدیم که در تاجیکستان به خوبی استقبال شد و هم توافق های متعددی امضاء شد و آن شاء... زمینه و مقدمه ای باشد برای گسترش هرچه بیشتر روابط. در مورد روسیه هم ما شاهد امضای معاهده همکاری راهبردی دو کشور هستیم. به هر حال در روابط دوجانبه، منافع مشترک گسترده ای وجود دارد برای تجارت بین دو کشور، همکاری های اقتصادی و همکاری های فنی و صنعتی و همین طور همکاری های نظامی و امنیتی و دفاعی، همکاری های فرهنگی و اجتماعی. در گذشته هم این روابط گسترش پیدا کرده است در سال های اخیر روابط اقتصادی دو کشور نزدیک به حدود ۴ میلیارد شده است و این رقم مهمی است برای دو کشور. در سطح منطقه ای هم دو کشور در مسائل مربوط به حوزه افغانستان و جنوب آسیا، در حوزه آسیای مرکزی، در منطقه دریای خزر و همین طور منطقه قفقاز جنوبی، یکسری منافع مشترک دارند. در سطح بین المللی هم دو کشور هر دو مشکلات جدی دارند با نظام بین المللی تک قطبی و یک جانبه گرایی آمریکا و کشورهای غربی. اینها زمینه هایی بوده است که در گذشته این همکاری ها شکل گرفته است و تداوم پیدا کرده است و الان هم باعث تقویت این همکاری ها می شود. این بخشی از واقعیت است و یک بخشی از واقعیت هم این است که دو کشور اولویت های متفاوتی هم دارند و در همین موضوعات مشترک، یکسری اختلاف ها دارند و شاید مهم ترین این اختلاف ها را بشود گفت اینکه روسیه روابط گسترده ای با کشورهای که با ایران مسائل مختلفی دارند دارد. ما دیدیم مثلا در موضوع جزایر روسیه آن بیابانه را با کشورهای حوزه خلیج فارس امضاء کرد یا مسائل مربوط به رژیم صهیونیستی که در آنجا روابط روسیه و رژیم صهیونیستی نسبتا خوب است، با وجود تیرگی هایی که در یکسال و نیم اخیر ایجاد شده است، ولی در مجموع روابط خوبی دارند، در آنجا یکسری اتفاق افتاد. با مثلا در موضوع سوریه که زمانی دو کشور همکاری های گسترده ای داشتند، ولی آن پروژه شکست خورد و بخشی از این شکست هم به خاطر عدم هماهنگی و اولویت متفاوت دو کشور بود. در نتیجه همه آنچه که بین ایران و روسیه است، آن بعد مثبت و همکاری جویانه نیست، بلکه موارد مختلفی هم است، در گذشته هم وجود داشته است. در آینده هم خواهد بود. منتها تلاش دو طرف این است که این موارد اختلافی را به حداقل برسانند. طبیعتا موانع زیاد است ولی شاید به نظر من، نامکمل بودن اقتصاد های دو کشور عمدتا صادرکننده مواد خام هستند، یک بخشی این است، طبیعتا یک بخشی هم هستنند، به هر حال خیلی از شرکت های روسی به خاطر تحریم ها در تعامل با ایران محدودیت دارند. همین طور باید اشاره کنم به ضعف بخش خصوصی در دو کشور به ویژه ایران، متأسفانه این یک چالش بزرگی است. همین طور باید اشاره کنم به یک واقعیتی است. آن هم فقدان سرمایه اجتماعی و حمایت عمومی برای روابط ایران و روسیه است، متأسفانه این یک مسئله ای است که تأثیر می گذارد روی روابط دو کشور. اما به طور مشخص این معاهده می تواند بخشی از آن مشکل را حل کند ولی بخشی از مشکل برمی گردد به خود بحث ایران و معاهدات و نهاد های مالی بین المللی، مثل FATF اگر آن حل نشود، خود روس ها آنجا عضو هستند و این یک محدودیتی ایجاد می کند. جدا از این موضوع به نظر می آید که معاهده یک مقدار مسیر را هموار می کند ولی در عین حال واقعیت این است که نباید انتظار مجرزه هم داشته باشیم برای اینکه این معاهده گونه های گذشته اش بوده است، در سال ۱۳۶۸ مرحوم آیت... هاشمی رفسنجانی، آن معاهده اول را امضاء کردند، در سال ۱۳۷۹ آقای سید محمد خاتمی معاهده دوم را امضاء کردند و امروز که در این نقطه هستیم و معاهده سوم امضاء می شود، این معاهده سوم نمی تواند یک تغییر شگرفی ایجاد کند، یک وضعیت فوق العاده ای ایجاد کند. ولی به هر حال به طور طبیعی تقویت خواهد کرد، یک مقدار مسیر را هموار خواهد کرد ولی این به تنهایی کافی نیست. اگر روسیه فردادر قضیه اوکراین احتمالا با ترامپ توافق کند آن وقت خیلی از این روابط تحت الشعاع قرار خواهد گرفت. واقعیت ها به ما می گویند که سیاست خارجی ما نیاز دارد به یک تعادل و توازن و این تعادل و توازن تعارض دارد با یک جانبه رفتن به سمت کشورهای شرقی، کشورهای شرقی که حداقل در یکی دو سال اخیر نشان دادند که حاضرند متعرض تمامیت ارضی کشور ما بشوند ما در موضوع جزایر دیدیم روابط آنها با طرف های رقیب ما خیلی بیشتر از روابط آنها و ماست، لذا باید دقت کرد که واقع گرایی در سیاست خارجی، توازن گرایی در سیاست خارجی و تعادل گرایی در سیاست خارجی و از همه مهم تر بحث تحریم ها را جدی بگیریم، بدون حل تحریم ها، روابط با چین و روسیه نخواهد توانست منافع ملی جمهوری اسلامی ایران را تامین کند.

محسن جلیلودند در گفت وگو با «آرمان ملی»:

مواضع پزشکیان در رویکرد ترامپ تأثیری نخواهد داشت

ترامپ از موضع قدرت سر میز مذاکره با ایران

خواهد نشست

ترامپ گمان می کند هدف ایران از طرح مذاکره از

بین بردن زمان است

«آرمان ملی» - احسان انصاری: ترامپ در حالی در مراسم تحلیف خود شرکت خواهد کرد که مناسبات بین المللی نسبت به سال ۲۰۱۶ که برای اولین بار رئیس جمهور آمریکا شد تغییرات مهمی کرده است. در شرایط کنونی نه دیگر از برجام اثری باقی مانده است و نه دیگر شرایط مذاکره مانند گذشته است که دو طرف به شکلی سر میز مذاکره بنشینند که انتظار نتیجه گیری از مذاکرات داشت. با این وجود مسعود پزشکیان رئیس جمهور ایران از آمادگی برای مذاکره با دولت ترامپ سخن گفته است. این در حالی است که هنوز موضع ترامپ در این زمینه مشخص نیست. «آرمان ملی» برای تحلیل و بررسی چشم انداز پیش روی ایران و دولت ترامپ با دکتر محسن جلیلودند تحلیلگر روابط بین الملل گفت وگو کرده است. جلیلودند در این

دوشنبه
۱۴۰۳/۱۱/۰۱
۲۰ رجب ۱۴۴۴ / ۲۰ ژانویه ۲۰۲۵

armanmeli.ir

سال هفتم

شماره ۲۰۲۶

زمینه معتقد است: «ترامپ با ایران مذاکره می کند اما چندان آسان نخواهد بود. بدون تردید او می خواهد از موضع قدرت سر میز مذاکره با ایران بنشیند. بلومبرگ مدعی شده که تحریم های جدید علیه ایران از ۱۲ بهمن آغاز می شود و گویا ترامپ نیز فرمان اجرایی آن را امضا کرده است. این ادعایی است که این رسانه کرده و صحت و سقم آن نیز برعهده خود این رسانه است. وزرای پیشینهادی خزانه داری و خارج نیز همین موضع را گرفتند. به همین دلیل من فکر می کنم با حضور ترامپ در کاخ سفید وضعیت ایران در عرصه بین المللی نه تنها مثبت نخواهد بود و بلکه ترامپ و کابینه اش تلاش خواهند کرد بهار سختی برای ایران رقم بزنند.» در ادامه ما حاصل این گفت وگو را می خوانید.

کردن آن برای آنها اهمیت داشته باشد؟ از نظر تیم ترامپ دولت پزشکیان دنبال این است که به نام مذاکره، زمان را بگیرد تا فشارها از روی ایران برداشته شود، جبهه مقاومت را احیا کند و وضعیت اقتصادی خود را بهبود ببخشد. من فکر نمی کنم تیم ترامپ با چنین نگاهی موافق باشند.

بهار سختی که از آن صحبت می کنید، چه مختصاتی خواهد داشت؟

به قول معروف «چیزی که عیان است چه حاجت به بیان است.» در حالی که درآمد ارزی ایران کاهش پیدا کرده، ترامپ دنبال این است که فروش نفت ایران به چین را کاهش دهد. پیولی که در شرایط کنونی در اختیار مردم است و با آن ۸۰ هزار تومانی خرید و فروش می کنند، نیز از صندوق توسعه ملی تأمین شده است. این دلارهای فروش نفت نیست و دلارهای نفتی در راه های دیگر هزینه می شود. نکته قابل تأملی که در این زمینه وجود دارد این است که بودجه نظامی ایران برای سال آینده ۲۰ درصد افزایش پیدا کرده است. مجموع شرایط کشور نشان می دهد که نخبگان و تحلیلگران داخلی به این نتیجه رسیده اند که به احتمال زیاد سال سختی در پیش خواهیم داشت. اتفاق مهم دیگر در اکتبر سال آینده رخ خواهد داد، غروب برجام است. این در حالی است که قبل از ماه اکتبر یعنی در ماه مارس از آنسوی انزلی اتمی باید گزارش نهایی از وضعیت پنج ساله فعالیت های هسته ای ایران منتشر کرد.

در صورتی که بر اساس این گزارش مکانیسم ماشه فعال شود، تحریم های سازمان ملل علیه ایران فعال خواهد شد و قطعنامه ۲۲۳۱ کنار گذاشته می شود. یعنی برای اینکه تحریم های سازمان ملل دوباره برگردد، نیازی نیست دوباره در سازمان ملل مطرح شود. روسیه و چین نیز در این تحریم ها دخالت دارند و آن را امضا کرده اند و نمی توان امید چندانی به آنها داشت. اگر همه این مسائل را در کنار هم قرار بدیم متوجه خواهیم شد که منظور از بهار سخت چیست.

شما هیچ انتظافی از سوی ترامپ مشاهده نمی کنید؟

ترامپ در صورتی از خود انعطاف نشان خواهد داد که بتواند از ایران امتیاز بگیرد، اما ایران در شرایط خاص خودش قرار دارد و رغبتی ندارد که بخواهد به ترامپ امتیاز بدهد. اگر خواسته های ترامپ حد اکثری باشد، روشن است که برای ایران غیر قابل قبول خواهد بود. ضمن اینکه مقام معظم رهبری نیز در سخنان خود مذاکره با آمریکا را رد کرده اند و هر تحولی در این زمینه نیاز به دستور ایشان دارد. سیاست خارجی در اختیار دولت نیست و نهادهای بالادستی در این مهم نقش تعیین کننده دارند. نهادهای بالادستی نیز نگاه دیگری به موضوع داشته و علاقه مند به مذاکره با آمریکا نیستند. در نهایت باید بگوییم زیاد به آینده خوشبین نیستیم.

اختلاف دارند، نقاط مشترکی پیدا کنند و این که شامل بروس و چندین کشور دیگر شوروی سابق از جمله ارمنستان در قفقاز و قزاقستان، قرقیزستان و تاجیکستان در آسیای مرکزی است. در این سازمان که به عنوان ورزنه تعادل در برابر ناتو در نظر گرفته شده، بر این اصل استوار است که حمله به یک عضو باید به عنوان حمله علیه همه تلقی شود. این اتحاد اخیرا به چالش کشیده شده و ارمنستان عملاً عضویت خود را مسدود کرده است. به ادعای نیویورک تایمز، همزمان ایران با مجموعه ای از چالش ها مواجه است که بخش عمده ای از آن به تحریم ها باز می گردد. با گذشت ترامپ به عنوان رئیس جمهور آمریکا به احتمال زیاد فشارها و تلاش های بیشتر واشنگتن را برای اعمال فشارها و تحریم ها علیه تهنه افزایش خواهد داد.

برخی ها در آمریکا معتقدند که ایران در ماجرای برجام سر آمریکا کلاه گذاشت. به این معنا که ایرانی ها می گفتند اگر آمریکا از برجام خارج شود ما برجام را آتش می زنیم. آمریکا از برجام خارج شد اما ایرانی ها برجام را آتش نزدند

کنونی ایران در وضعیت گذشته نیست و از قدرت چانه زنی کمتری برخوردار است. از نظر آنها موضوع این نیست که ایران امتیازی بدهد و از طرف مقابل امتیاز بگیرد، موضوع این است که ایران از اساس توانایی درخواست گرفتن امتیاز را ندارد. اما یکی از دستاوردهای ایران از مذاکره می تواند این باشد که وضعیت را در همین شکل نگه دارد و اجازه سخت تر شدن را ندهد. نکته دیگری که در این زمینه وجود دارد این است که ترامپ دنبال این است که مدیریت خاورمیانه در دست اسرائیل باشد.

در روزهای اخیر کشورهای عربی خواستار نوسب آمریکا با اسرائیل و رویکرد منعطف تر آمریکا نسبت به ایران شده اند. در چنین شرایطی اسرائیل چگونه می تواند با این همه مخالف، مدیریت خاورمیانه را به دست بگیرد؟

این مسأله به این موضوع بستگی دارد که کشورهای خاورمیانه نسبت به مدیریت اسرائیل در منطقه چه واکنش و رفتاری از خود بروز بدهند. البته ترامپ از اسرائیل حمایت خواهد کرد و با رویکردی که اسرائیل در منطقه می گیرد همراهی خواهد کرد. ترامپ گمان می کند پس از آتش بس بین اسرائیل و حماس و سقوط حکومت بشار اسد، ایران دیگر کارتی برای روی میز گذاشتن ندارد. آمریکا با این معتقدند تنها کارت مؤثری که برای ایران باقی مانده، برنامه هسته ای است که اگر به درستی از این کارت استفاده نکند، به جای اینکه امنیت زا باشد می تواند امنیت زدا باشد.

به همین دلیل زیاد به سود ایران نیست که بخواهد بیش از اندازه با این کارت بازی کند. واقعیت این است که ترامپ و کابینه اش بیش از اینکه به مواضع آقای پزشکیان توجه کنند به موقعیت ایران در منطقه و جهان نگاه می کنند. البته آقای پزشکیان از زمانی که روی کار آمده مواضع خوبی گرفته است. نمونه بارز آن اتفاقی بود که در حیطات دولت رخ داد که پرچم آمریکا که وزرا روی آن عبور می کردند را پاک کردند. البته این اتفاق اصلا برای آمریکایی ها اهمیت ندارد. به هر حال وزرای قبلی که از روی پرچم رد می شدند چه ضرری به آمریکا زده اند که پاک

علی ماجدی:

در نشست ها باید درباره اختلاف ها مذاکره کرد

هر حال سیاست خارجی ایران نیاز به تغییراتی دارد، ما باید این را بپذیریم. این در زبان دیپلماسی مشهور است که همه می گویند، هیچ کشوری دوست و دشمن دائمی ندارد، بلکه منافع ملی دائمی دارد. علی ماجدی گفت: این جمله بسیار معروف است که همه دیپلمات ها با آن آشنا هستند. ممکن است در مقطعی شما حتی با یک کشور دشمنی داشته باشید، ولی بعد این دشمنی به یک رابطه نزدیک تبدیل شود. برای مثال می توان به جنگ ویتنام و آمریکا اشاره کرد. وی افزود: ما که هرگز وارد جنگ با آمریکا نشدیم هرچند در

یک دیپلمات یا سابقه با تأکید بر این موضوع که آمریکا اگر با عقلا نیت نگاه کند، متوجه خواهد شد که ایران یک قدرت منطقه ای بلامنازع و یکی از قدرت های مهم منطقه است، اذعان داشت؛ بدون شک، ما به عنوان یک قدرت شناخته شده و مؤثر در منطقه هستیم و بعد است که پاسخ منفی دریافت کنیم. اما به هر حال، چون ترامپ شخصیتی دارد که تصمیم گیری هایش بیشتر شخصی است اما احتمال مثبت بودن پاسخ از طرف آمریکا وجود دارد. ولی واقعا نمی توانیم به طور قطعی بگوییم که پاسخ مثبت است. به نظر من، جنبه پاسخ مثبت به طور کلی بیشتر از منفی است. سفیر سابق ایران در آلمان در رابطه با پیش بینی خود از آینده سیاست خارجی ایران با حضور ترامپ در کاخ سفید و با توجه به شرایط منطقه و جهانی، عنوان کرد: در

تلنگر

توافق جامع تهران و مسکو
سلاح ناکتیکای دو متحد

مسعود پزشکیان، رئیس جمهور ایران و ولادیمیر پوتین، همتای روسی اش در کرملین معاهده همکاری را امضا کردند که اتحاد بین دو کشور که حاصل تمایل متقابل برای به چالش کشیدن غرب است راستحکم می کند. نیویورک تایمز مدعی شد، این معاهده جدیدترین معاهد های بود که روسیه بعد از حمله به اوکراین با کشوری امضا کرد و به ادعای ناظران گواہ بر تلاش های مسکو جهت بهبود جایگاه جهانی اش قبل از آغاز دومین دوره ریاست جمهوری ترامپ است. علاوه بر این، توافق در شرایطی امضا شد که ایران و روسیه تحت تحریم های متعدد غرب قرار گرفته و از همین رو تجارت و تعاملات مالی در خط مقدم معاهده امضا شده روز جمعه قرار داشت.

بازی پیچیده

توافقنامه منتشر شده مسائل نظامی را پوشش نمی دهد و تصریح می کند که در صورت حمله به ایران یا روسیه، امضا کنندگان معاهده هیچ کمک نظامی را در اختیار طرف مقابل قرار نخواهند داد. از همین رو همان گونه که سفیر ایران در مسکو اعلام کرد: برخلاف توافقی هایی که مسکو با دیگر متحدانش امضا کرده، توافق با ایران فاقد بند دفاعی متقابل است. کاظم جلالی، سفیر ایران در گفت وگو با ایرنا، گفت: استقلال و امنیت کشور ما و خوداتکایی بسیار مهم است. ما علاقه ای به پیوستن به هیچ بلوکی نداریم. همزمان پوتین در سخنانی در کرملین پس از دیدارش با پزشکیان تأکید کرد: توافق با ایران «اصلی مهم و جدی برای ایجاد روابط متقابل مبتنی بر اعتماد» تعریف می کند و ما برای مدت طولانی تلاش های خود را در عرصه بین المللی هماهنگ کرده ایم. در این میان، تحلیلگران سیاست روسیه در خاورمیانه مدعی اند که این معاهده فقط وضع موجود در منطقه را رسمی می کند و روسیه باید مراقب باشد تا با بازیگران مختلفی که منافعتان در

تقابل با یکدیگر قرار دارد، دوست بماند.

بازنگران خاورمیانه

نیکیتا ساسگین، کارشناس سیاست روسیه در خاورمیانه فعال در آندیشکده شورای امور بین الملل روسیه، در این باره مدعی شد: روسیه جدا از روابط با امارات متحده عربی، از زمانی که ریاض روایتش را با تهران عادی سازی کرده، باید تعاملات با عربستان سعودی را نیز در نظر داشته باشد، چرا که پادشاهی شریک بسیار مهم از نظر تأثیرگذاری بر قیمت نفت است. به ادعای وی روسیه جنگنده های پیشرفته خود را به ایران ارسال نکرده است، چرا که هراس دارد عربستان با این اقدامش مخالفت کند. اسمگین در ادامه ادعا کرد: «استراتژی روسیه برای میانجیگری جهانی در خاورمیانه با هدف رایزنی های همه طرفین پس از حمله به اوکراین شکست خورده است، زیرا اسرائیل و ایالات متحده از معاهده حذف شده اند.» اما اگر روابط ایران، عربستان سعودی و امارات را در این مثلث قرار گیرد، روسیه همچنان می تواند شریکی برابر برای همه آن ها باقی بماند. رهبران ایران این سفر را چیزی فراتر از یک سفر دولتی به قلمداد کرده و امضای این توافق را یک نقطه عطف استراتژیک قلمداد می کنند. عباس عراقچی، وزیر امور خارجه ایران در شبکه اجتماعی ایکس نوشت: این معاهده یک نقطه عطف کلیدی است که روابط دو جانبه ما را تقویت می کند. این فقط یک توافق سیاسی نیست، بلکه نقشه راه آینده است. دیپمتری اس. پسکوف، سخنگوی کرملین نیز گفت: «زمان امضای معاهده با هدف منحرف کردن توجه ها از مراسم تحلیف ترامپ در روز دوستانه تعیین شده است.» این گزاره ای است که عراقچی نیز بر آن مهر تأیید زد و گفت که زمان بندی این سفر از مدت ها پیش تعریف شده بود. از زمان حمله روسیه به اوکراین، روابط مسکو و تهران نزدیک تر شده است.

سازمان جمعی

نیویورک تایمز در ادامه ادعای خود آورده است: کرملین تا حدودی از منظر دیپلماتیک حامی تهران بوده و در حال ساخت دو راکتور هسته ای در نیروگاه اتمی بوشهر در ایران است. به ادعای این نشریه، از زمان شروع جنگ در اوکراین، روسیه با ایجاد و رسمیت بخشیدن به مجموعه ای از معاهدات، در تلاش است تا آنچه که به عنوان هژمونی نظامی و اجابت امپراتوری غرب به رهبری ایالات متحده است، مقابله کند. در معاهده امضا شده آمده که روسیه و ایران «تک قطبی و هژمونی در امور جهانی را رد می کنند.» روسیه همچنین رهبری سازمان پیمان امنیت جمعی را بر عهده دارد که شامل بروس و چندین کشور دیگر شوروی سابق از جمله ارمنستان در قفقاز و قزاقستان، قرقیزستان و تاجیکستان در آسیای مرکزی است. در این سازمان که به عنوان ورزنه تعادل در برابر ناتو در نظر گرفته شده، بر این اصل استوار است که حمله به یک عضو باید به عنوان حمله علیه همه تلقی شود. این اتحاد اخیرا به چالش کشیده شده و ارمنستان عملاً عضویت خود را مسدود کرده است. به ادعای نیویورک تایمز، همزمان ایران با مجموعه ای از چالش ها مواجه است که بخش عمده ای از آن به تحریم ها باز می گردد. با گذشت ترامپ به عنوان رئیس جمهور آمریکا به احتمال زیاد فشارها و تلاش های بیشتر واشنگتن را برای اعمال فشارها و تحریم ها علیه تهنه افزایش خواهد داد.